

ИВАН ВАЗОВ - „БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК“

ВРЪЗКАТА РОДЕН ЕЗИК - ЧОВЕК

Вазов обича, цени и владее до съвършенство българския език, което му помага да се изяви като един от неговите безспорни първомайстори и ревностни защитници. В редица популярни стихотворения, в множеството лирични отклонения в различни произведения и в статията си „Нашият поетичен език“ той изразява емоционално и аргументирано отношението си към толкова актуалните по негово време езикови проблеми. Сред най-вълнуващите и запомнящи се творби на тази тема е стихотворението „Българският език“ - една малка ода, в която Вазов още през 1883 г. утвърждава родния език като непреходна ценност, съхранила духа на народа и даваща му правото да се определи като нация.

Връзката роден език - човек, защитена така блестящо в стихотворението, доказателствено интерпретира тезата, че езикът е духовната същност на човека. Той е носител на ценностната му система, определя националната му принадлежност. В този смисъл езикът се схваща като един от първите по важност белези на народността и националното самосъзнание. Родният език хвърля мост към миналото на човека, носи и предава колективната народна памет през вековете с първите думи на майката и с първото формирано съзнание за родина. Това са доводите на лирическият говорител в „Българският език“, идентичен със самия поет. Той разкрива значимостта и характера на връзката роден език - човек, като възхвалява и защитава българския език от необоснованите нападки, представя го пред съвременниците си и идните поколения като непреходна личностна и национална ценност.

Първият идейно-емоционален център в тази творба, който проследява във времето връзката човек - роден език, се определя от израза „Език свещен на моите деди“. Лирическият говорител търси поетични аргументи за значимостта на езика най-напред в неговата същност като национално-историческа категория. Родният език е „свещен“ за всеки човек, но за българина той е бил и пазител на народността му през вековете, а в епохата на Националното възраждане става един от критериите за национално самоопределение. Драматичната историческа съдба на българския народ намира отражение и в езика. Времето търси своя смисъл. Трагизмът на миналото е назован чрез езика. Той съдържа много повече думи за мъка и болка, отколкото за радост и забава:

*Език свещен на моите деди,
език на мъки, стонове вековни,
език на тая, дете ни роди
за радост не - за ядове отровни.*

Родният език е не само носител на духовността и историческата памет на народа, но и най-свидното притежание за всеки човек. В цитираната строфа лирическият говорител много пестеливо, но развълнувано пристрастно изразява синовното си чувство с определението: „език на тая, дете ни роди“ - т. е. на рождената майка и на майката-родина. Любовта към майката, дала живот, е любов и към родния език. Внушена е идеята за защита на всичко родно. Една от неговите ценности е езикът. Възхвалата и защитата на българския език е всъщност и основната идея на творбата. Вазов завладява читателя със силата на искреното патриотично чувство, убеждава с логическите инструменти на поетичните послания, възходящо градиращи, които с всяка следваща строфа се обогатяват с нови смислови и емоционални нюанси.

Въображаемият диалог-полемика, който води лирическият говорител с хулителите на българския език, разчупва рамките на традиционната ода. В „Българският език“ утвърждаването на значимостта на връзката роден език - човек,

на необикновената роля на езика за българина специално и на езиковото богатство, което той притежава, се постига не с познати „венцехваления“, а с динамичното противопоставяне на аргументи „за“ и „против“, с развълнувания изповеден тон и преките обръщения на човек, бранещ собствения си език:

*Не, ти падна под общия позор,
охулен, опетнен със думи кални:
и чуждите, и нашите във хор,
отрекоха те, о, език страдални!*

Лирическият говорител болезнено понася отправените несправедливи упреци към българския език, че не бил достатъчно богат и гъвкав, за да изрази дълбочината на творческата мисъл или всички трепети на нежното чувство. На тях той противопоставя неговото безспорно лексикално богатство и невероятни възможности за изразяване на всяко чувство и мисъл. В тези свои съждения поетът не е в плен на присъщата на одата идеализация, защото историята на българския книжовен език и писменост крие наистина неизчерпаеми възможности за обновление и разцвет след всеки принудителен период на застой, какъвто са вековете робство. При пламенната възхвала, която е едновременно и защита на българския език, връзката роден език - човек се обогатява с още един щрих: това духовно богатство е основателна причина за лична и национална гордост на българина. Реторичният въпрос: „Разбра ли...?“, е не само умело използван художествен похват, но в случая и страстно обръщение към всеки читател да осъзнае тази истина:

*Разбра ли някой колко хубост, мощ
се крий б речта ти гъвкава, звънлива –
от руйни тонове какъв разкош,
какъв размах и изрази тост жива?*

Контрастните епитети и сравнения, с които лирическият говорител характеризира достойнствата на родния език и отхвърля нападите на неговите хулители, опозициите: „вековни - модно“, „свещен - низко“, „песен - ругателство“, утвърждават още веднъж нравствената и естетическа ценност на езика. Той е смисъл за живота на всеки човек и народ. Поетът не само защитава с одична възхвала българския език, а чертае и художествената перспектива на връзката роден език - човек. Тя е поглед към бъдещето на българина. Затова Вазов счита за свой творчески и патриотичен дълг да докаже на дело с художествените стойности на поетичното си вдъхновение силата за въздействие на родния език. Това е най-силното оръжие на твореца за реабилитация на родното, което се защитава с опасените езикови ценности. Вазов ще предаде родното слово на идните поколения с целия му блясък. То е най-ценно национал! достояние:

*ох, аз ще те обриша от калта
и в твоя чистий блясък ще те покажа,
и с удара на твоята красота
аз хулниците твои ще накажа.*

Изпод неговото перо - не само в това стихотворение, но и в цялото му творчество - българският език наистина присъства в цялата си красота, звучност и богатство. Вазов дава прекрасен пример как трябва да се пазят и защитават езикът и всички национални ценности, защото всяко отричане е израз на неразбиране и враждебност към народа и неговия роден език. Мъдрите завети на поета по отношение на езика и особено на връзката роден език - човек - нация не изгубват значението си и в наши дни. Родният език е духовна връзка с родното, но и със света на човешката цивилизация.